

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' ובל מאמנים

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאצרות אמונים

מקומים אותה אף אלמלא הצטיינו עליה. ויש לומר כי אף מצות ישוב הארץ היא מצוה שכלית, כפי שעיינו רואות שכל אמה עוסקת בישוב מולדתה, ולפיכך לא תקנו ברכה עליה.

'שהנחלת לאבותינו, ולא לכהנים, לויים ונשים'

"צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחתם ערים לשבת ומגרש לערים סביבתיים תתנו ללויים" (לה ב)

הגמרא (ברכות כ ב) מסתפקת אם נשים חייבות בברכת המזון מן התורה או רק מדרבנן. ונחלקו רש"י ותוספות מהי הסבה שבגינה יש מקום לפטר נשים מברכת המזון, הלא אין היא בכלל 'מצות עשה שאין הזמן גורמא':

רש"י פרש, כי על ברכת המזון הצטיינו (דברים ח י): "ואכלת ושבעת וברכת... על הארץ שטבה אשר נתן לך", ולפי שיש לא נטלו חלק בארץ, תכונ שמונה זו לא חלה עליהן. אך הקשו התוספות (שם ד"ה נשים), שהלא אף הכהנים והלויים לא נטלו חלק בארץ, וכי משום כך יש לפטר אותם מברכת המזון?! ולכך פרשו כי כיון שבברכת המזון הזכירו 'ברית' ו'תורה' - 'על בריתך שהתקמת בבשרנו ועל תורתך שלמדנתנו', ומצוות אלו אינן שכיחות בנשים, לכך היה מקום לפוטרו.

בעל 'תוספות יום טוב' תמה, כי על פי הפסוק שלפנינו קשיית התוספות על רש"י אינה מובנת, שהלא נאמר בו כי הכהנים והלויים קבלו חלק בארץ?

תנן רבי דוד קוויאט ראש ישיבת מיר בניו יורק, כי לדעת התוספות ארבעים ושמונה הערים שנתנו לכהנים וללויים אינם נחשבים כ'נחלה' אלא כ'מתנה' שנתנה להם כדי שיהיה להם היכן לגור, ומיאלא דינם שיהיה לנשים שאף שיש להן מקום לדור, לא נחשב שקבלו 'נחלה' בארץ.

מעצמי יום טוב פ"ג סי' יג; ס'כת דוד'

תפלת העני נוחה להתקבל

"וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אתו בשמן הקדש" (לה כה)

במסכת מכות (יא א) מבאר, שאמו של הכהן הגדול היתה מספקת לגולים בערי המקלט כסות ומזון, כדי שלא יתפללו על בנה שימות כדי שישחררו. ויש להבין כיצד סברו אמהות הכהנים כי יועיל להם הדבר, וכי די במעט כסות ומזון כדי להשקט את סבלם הגדול של הגולים, אשר היו מנתקים ממשפחתם, מחבריהם ומפרנסתם?

פרש רבי זלמן סודוויץ: צדקניות אלו ידעו כי תפלה הנאמרת מתוך עני ומחסור מתקבלת יותר מתפלה הנאמרת מתוך עשר והרחבת הידע. לפיכך ספקו להם כסות ומזון, כדי שתפלתם לא תאמר מתוך מחסור.

אזנים לתורה'

מגלה ונחפה ג יב). את הקשר שבין שנותיו של אהרן למנון 'הללויה' הנאמרות בהלל פרש רבי יהודה גרוס שליט"א:

עשה עשר מתוך שמונה עשר הקמים המיוחדים שבהם גומרים את ההלל, נתקנו בזכות אהרן ובניו; שמונת ימי הסכות שנתקנו לזכר ענני הכבוד שנתנו בזכות אהרן (תשני ט א), ושמונת ימי החנפה שנתקנו לזכר הנס שעשה על ידי הכהנים החשמונאים. לפיכך תקנו לומר בהלל 'הללויה' כמנון שנותיו של אהרן.

צ"ל ציון

רזי אמונים

מרכזי אמן בפרשה

אמן - מסכות ולא רך השנה כלה

"ויסעו מסכת ויחנו באתם" (לג ו)

'סכה' בגימטריה 'אמן', ו'אתם' אותיות 'אמת' שאז משמעותית תבת 'אמן'. בחג הסכות, ביושבו בצלא דמהימנותא, צריך האדם לחזק את האמונה בלב, כדי שגם 'בנוסעו מסכות' תהיה האמונה חזקה בלבו. וכיצד יעשה זאת? בהקפדתו על ענית 'אמן' שהיא סמל האמונה.

תולדות יצחק'

ברכה על מצות ארץ ישראל

"והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה" (לג ז)

"זו מצות עשה היא, צוה אותם שישבו בארץ וירשו אותה, כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'. ואלו יעלה על דעתם ללכת ולקבש ארץ שנוער או ארץ אשר וזולתו ולהתשב שם, יעברו על מצות ה'" (רמב"ם).

לדברי הרמב"ם שישבת ארץ ישראל היא מצות עשה, יש להבין מפני מה יושבי ארץ ישראל אינם מברכים על ישיבתם בה?

רבי חיים שרגא פייבל פראנק רב שכונת 'מין משה' בירושלים, חדש כי בקב שאנו מודים בברכת המזון: "על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה... ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון", יוצאים אנו ידי חובת ברכה זו. ואכן על יושבי ארץ ישראל לשים לבם לכוון לצאת ידי חובת ברכת מצות ישוב ארץ ישראל בברכה זו.

באופן אחר תנן זאת רבי ירמיה זאב צ'נוביץ, על פי הכלל שנקבע בבני בחיי (בפסוק טו לח) שאין מברכים ברכת המצוות על מצוה שהשכל הישר מחייב לקיימה והיינו

ברכה על הנסים שנעשו לאבותינו

"אלה מסעי בני ישראל" (לג א)

כתב רבי יהושע אבן שויגיב תלמיד הרשב"א: לא לחנם פרטה התורה את שמות המסעות, אלא כדי שיליימים ויכל ההולך במדבר סיני לזהות את המקומות שבהם צעדו אבותינו ולהודות לה' על הנסים שארעו להם בדרכם. כפי שאמרו חכמים (ברכות נד א): "הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, אומר: ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה".

ד'רשות עה"ת לר"י אבן שויגיב

בזכות 'במקהלת' תנצלו 'מחרדה'

"ויסעו מחרדה ויחנו במקלה" (לג כה)

דרש רבי משה ליב ליטש רוזנבוים בעל 'מתא דירושלים': בפסוק זה נתן למצא רמז לדברי הגמרא (ברכות ו ב): "בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס"; "ויסעו מחרדה" - כיצד תוכלו להפלט מפעס ה'? "ויחנו במקלה" - אם תקפידו שהקהל יקדימו 'לחנות' בבית הכנסת לפני תחילת התפלה.

אמרות ה'

אל יפרש מן הצבור

"ויסעו מחרדה ויחנו במקלה" (לג כה)

בשני מקומות בתנ"ך מזכרת הקלה "במקהלת": כאן, ובפסוק (תהלים סח כ): "במקהלות ברכו אלקים" (בעל הטורים).

את הקשר בין שני פסוקים אלו פרש בעל 'שבט מוסר':

הלכה ידועה היא (ברכות נא) שחבורת אנשים שסעדו יחד, אסור להם לברך את ברכת המזון כל אחד בפני עצמו בלא זמון, היות שכבר התחייבו לזמן יחד. להלכה זו רמזו הפסוקים: "ויחנו במקלה" - הקובעים סעודתם יחד, "במקהלות ברכו אלקים" - חובה על כל אחד מהם לברך יחדו.

חוט של חסד'

'הללויה' כמנון שנותיו של אהרן

"ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה במותו בהר ההר" (לג ט)

"מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים כן היה: אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל, מתחיל ואומר: 'הללויה', וכל העם עונין: 'הללויה'. וחוזה ואומר: 'הללו עבדי ה', וכל העם עונין: 'הללויה'. וחוזה ואומר: 'הללו את שם ה', וכל העם עונין: 'הללויה'... וכן על כל דבר, עד שנמצאו עונין בכל ההלל 'הללויה' מאה ושלש ועשרים פעמים, סימן להם - שנותיו של אהרן" (רמב"ם)

מאה פעמים!!!

"האר"י הקדוש היה עונה אמן אחר המברכים ברכות השחר בבית המדרש, אפילו היו מאה היה עונה אמן אחריהם. ואפילו באמצע פסוקי דזמרה."

'שערי תשובה' שם ו ה

בהיקלו של מלך' (ו')

קביעות מקום לתפלה (הקשר)

הקביעות מחזקת את הדבקות הראשונים הגדירו את משמעות קביעות המקום לתפלה: "שהולך בכל יום לבית הכנסת אחד ואינו הולך פעם בזה ופעם בזה" (ארחות חיים [מגויל] תפלה אות ט). וכן באר זאת הרשב"א (דחשי אגדות ברכות 10 ב) והתמיד במקום קבוע, קל לזכור יותר והתמיד בתפלה, מתוך קביעותו והרגלו, ובכך שתפלתו נאמרת בקביעות ונל ארפויו, גדלה קבלתו להתגבל. אך מי שאינו מתפלל במקום קבוע, לעתים הוא מתרפה מלהתפלל, מתוך יאוש וצלות שאותוים בו כשאנו מצליח למצוא מקום ראוי וכיצא בהו.

משאמלו דרש על כך את דברי הגמרא שבהם פתחנו את מאמרנו: "כל הקובע מקום לתפלתו" - הינו שממשיך להתפלל אף כשהוא אינו תפלתו נותרת קבועה במקומה ואינה מתחלפת למעלה, "אלמך אברהם בעירו" - כי כפי שתפלתו של אברהם אבינו עתה פרוה לבסוף, בכך שפלוט בן אחי יצאה רוח המואביה אשר מפנה נולד דוד המלך עליו השלום, כך גם תפלתו עתידה להענות (אביי הפוסקים, אבן העזר אות כג, וראה פרי צדק [לרבי צדוק הפהן] ברא).

משל ידוע הובא על כך בשם כתבי האר", למלך הצר על עיר ומבוקש לבקע פתח בחומה כדי שיכיל כובשה; אם טפש הוא יורה בותחוקי בכל פעם על הקדה אחרת בחומה ובכך יכלה את זמנו לריק. אך אם הוא חכם, יתמקד בקדה אחת ויורה עליה פעם אחר פעם, עד שלבסוף יוצר שם פתח שדרכו יוכל להפנס לעיר.

כך לענינו, מיום שהרב בית המדרש מפסיקה חומה של ברזל של משטינים ומקשרגים המבקשים להפריד בינינו לשמים (ברכות לב ב). המבקש לבקע פתח בחומה זו, עצתו היא שיכבד מקום לתפלתו, ויכיל יתר על כן פתח המדרג"ל (תובת עולם נתיב העבודה פ"ד), כי עבודת ה' הנעשית בדרך מקרה, אינה מביאה את האדם לתכלית שלשמה היא נעשית, הינו לזבקות מחלטת בו לתפלה. ש"הלא זבקות" מסמלת קביעות, להפך מ"מקרה" המסמל געאיות. לכן הנהירו את האדם שיכבד מקום לתפלתו, כי רק בכך יוכל להגיע לשלמות המבקשת, כלומר: להזבב בו יתברך לצבא.

המתפלל ולא נענה יחזר ויתפלל

בבית אלקים 'למב"ט' (תפלה פ"ה) דאזק מכך שנקטו 'לתפלתו' ולא 'לתפלה', שיש שבח מיוחד למתפלל וחזר והתפלל על אותו הדבר, כאשר הוא עושה זאת באותו המקום שהתפלל קודם, וזכר זה אף מהיה סבה לקבלת תפלתו. יתר על כן, כתב המב"ט, כי אף אם לא יתפלל שוב באותו המקום, אלא רק יראה עצמו שם בשנית, יוכל הדבר לגרם לזכר שיצאנה. דגומת המבוקש לזכר ממלך בשר ודם, וחזר לאחר מכן לאותו מקום שבקש, שבקב מתעורר המלך לזוכרו ולמלא חפצו. הגה"צ רבי שלמה זלמן ארנוג' ויתעשר.

העני שומר על מקום קבוע

נסיים בדברי בעל ס'פר הגו ודרך משה' (ליוס ט) שלא לחנם פנו חכמים את הקובע מקום לתפלתו: 'חסיד' וענו, משום שפי' לקבוע מקום בכל יום לתפלה, מבלי שאיש יתפס את מקומו, יכול האדם לנקט שתי אפשרויות: א. לנהוג כחסידים הראשונים שהיו שוהין שעה אחת קדם תפלתם (ברכות לב ב), ואז איש לא יצדימונו. ב. להתנהג בפנייה ולקבוע את מקומו בשפולי בית הכנסת. ב. מקום שאין עליו קופצים, ומתוך כך יוכל לקבוע לתפלתו תמיד מבלי שיתפס על ידי אחרים.

כעין זה פרש ב"בן יהודה' (ברכות 10 ב) שהקובע מקום לתפלתו נקרא ענו לפי שגדרה ככל האדם משנה מקומו לפי גדלותו. אולם 'הקובע מקום לתפלתו' מיד בכך על ענותנותו, שתבמקום שבו ישב בהיותו ילד או עני, שם הוא יושב כל ימיו, אפילו לאחר שיגדל והגה"צ רבי שלמה זלמן ארנוג' ויתעשר.

משפט שהכרע בברכה אחת

רבי יענקל, אברך ירושלמי נכבד בעל משפחה ברוכה, בלי עין הרע, לא חלם לרגע שאי פעם ימצא את עצמו בסיטואציה מזווה שכזו, כשהוא יושב על ספסל הנאשמים בבית המשפט, כנאשם מרכזי בפרשתה המשפטית חמורה, ובידו הקפוצה הוא אוחז... סכריה קטנה ויתקחה.

הספור התחיל כשנה קדם לכן. שלא באשמתי נקלע רבי יענקל לתוך פרשתה משפטית סבוכה, יחד עם עוד כמה אנשים. חלקו בפרשה היה בתחלה שולי למדי, אלא שבנגוד ליתר השתפיים בפרשה, בהיותו נערך אמצעים, לא עלה בידו לשכר מלכתחלה עורך דין טוב שיתמודד עם טענות התביעה. וכן התגלגלו הדברים עד שלבסוף הפך להיות הנאשם המרכזי בפרשה. הגיעו הדברים עד פ'ד כך שהתביעה דרשה מבית המשפט להטיל עליו ענש מאסר כבד וממושך.

רק לאחר שהסתכבו הדברים כל כך, פנה ר' יענקל לעוזרתם של חב'ריו. הללו התנישו בכל מאוים לעוזרו, אולם נראה היה כי הסכומים קלושים. בזמן הרב שעמד לרשותה, הסיפיקה התביעה להכין כתב אשום ארף ופתלתל, שהיה מבסס על מאות עדויות ומסמכים. אף עורכי הדין הטובים ששכרו לו חב'ריו בטוב לבם לא הגליחו לעמד מול העדויות הברורות. נראה היה כי סכניו של ר' יענקל להציל לחלוטין מפאסר קלושים ביותר, וכי כל מה שנותר לו לעשות הוא רק להתמסר על גבה העניש.

בבקר שבמהלכו אמרו היה להנותן גור הדין, נכנס רבי יענקל בברכים ורעזות למעונו של הגאון הירושלמי רבי ישראל יעקב פ"שר צוק"ל, ראב"ד העדה החרדית ורבה של שכונת ז'כרון משה'. במר לבו תנה הוא בפני הגאון את מצוקתו הקשה. הוא ספר על המתח הרב שהוא ומשפחתו שרויים בו מיום החל המשפט ועד היום, ובקש את עצתו וברכתו של הרב.

רבי ישראל יעקב הקשיב בסבלנות למצוקתו של האברך והשתתף בצערו. הוא הרעיו עליו טללי נהם, ברכו בחם רב, ואחר פתח את מלרת שח'תו, הוציא משם סכריה אדמה קטנה והגיש לו. ר' יענקל נטל את הסכריה במבוכה קשפניו פשדורת אי הבנה, ורבי ישראל יעקב מחר לאחו בידו ולהסביר לו:

"קח את הסכריה וטמן אותה בכיסך. בהגיע שעת משפטך, עם הנס השופט לאולם בית המשפט, טל את הסכריה בידך, ותוך התעלמות מחלטת מכל הקורה סביבך, בך עליה עם כל הכונה: 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם ששלח נהי' בדבר'.

חשוב מאד שפשטאמר 'שהכל' תכנו את הפנייה הפשוטה והבסיסית: שהכל - ללא יוצא מן הכלל - נהיה בדברו של מלך מלכי המלכים! הכל משמעונו: 'הכל!'; מה שיגזר השופט, האפן שבו תתמודד עם הפסק, תקנס שאולי יטל עלייך... - הכל נהיה בדבר ה' ויהי רצון שבזכות האמונה התמימה שתאמין בו ישפיע עליך הקדוש ברוך הוא שפע ברכה והצלחה".

מרגע זה ואילך התמקד מידענו אף ורק בסכריה הקטנה שבכיסו. הוא התעלם מכל העצות הרבות שקבל עד עתה מיידייו ומחב'ריו, והתמקד אף ורק בסכריה, כלומר: בברכה שעתידי היה לברך עליה. בשעות הבאות הוא חשב שוב ושוב על ההסבר הפשוט שאמר לו רבי ישראל יעקב, בנגונו המיוחד: "שהכל - הכל הכל - נהיה בדברו! אין עוד מלבדו".

בהגיע שעת המשפט הושב ר' יענקל על ספסל הנאשמים. עורכי הדין שישבו לצדו נפו ליעץ לו אי אלו עצות, אולם איננו כמעט ולא הקשיבו להם. הוא היה שרוי בזבקות וברכה, מכון את כל מחשבתו למלים "שהכל נהיה בדברו".

בצבת הפטיש החזירה אותו למציאות. "בית המשפט" - הכריז הפרו, השופט נכנס לאולם והכל נעמדו במקומותיהם. שקט מופתי שרר באולם, אולם ר' יענקל לא נמו לשקט לבלבל אותו. עיניו היו עצומות

ברוכו כשהוא הוציא את הסכריה מכיסו וברך לאט, ברכו וזכונתה:
"ברוך אתה ה' - אדון הכל היה הווה ויהיה, 'אלוקינו' - תקיף ובעל הנות ובעל הכחות כלם, 'ש-ה-ל-ג-ה-ה-ג-ג-ב-ג-ב-ג-ו-ו'"
השופט נתן בו מבט חמור. כמה מהנוכחים באולם נעצו בו עינים זועמות, וכמה מהם ענו 'אמן', אולם ר' יענקל התעלם מהכל. הוא מצץ את הסכריה בתחושת אשר. מעולם לא ברוך בכונה כה רבה.

המשפט החל. התובע החל להקריא את סעיפי האשום, ולבסוף פסם: "התביעה מבקשת להטיל על הנאשם פטיש התובע, אולם לישנו שהיתה מגממת במצצת ומשכנת, טענותיו מבססות וסדורות, והכל צפו לראות כיצד יתמודד עמן הסגור".

או אז עלה הסגור והחל לומר את דברו. הוא הרצה בלשונו מלמדת את טענותיו הנגדיות, כאשר הוא מנסה בתוך דבריו להפחית מחשיבותן של העדויות והראיות שהציג התובע, אולם לישנו שהיתה מגממת במצצת והסגירה כי אין הוא אינו משכנע בצדקת דבריו.

אף בסיום דבריו, הוא לא העז לבקש על בטול מחלט של העניש, כי אם להפחיתו לשנתים.

שקט השתרר באולם המשפט. הכל היו דרוכים לשמע את הכרעת דינם של השופטים. הללו הסתודדו ביניהם ארכות, נראה כי ויפח עז נפש ביניהם; היחבן כי משהו דרמטי עומד להתחולל! לבסוף הכריזו השופטים על הפסקה פת חצי שעה לצורך התיעצות.

מרבית הנוכחים יצאו אל מסדרון אולם המשפט, אולם רבי יענקל מידענו נותר עומד במקומו, מרכז לחלוטין בעצמו, כשפמוחו הוא אינו פוסק לרגע מלכתו, עם כל העצמה - "שהכל נהיה בדברו".

שלושים דקות חלפו עליו נצנח. ולבסוף שבו השופטים לאולם. יושב ראש ההרכב פתח את דבריו בשון רשמי וסכם את הכרעת הדין בכמה משפטים:

"מכתב האשום התרשמונו, אני וחב'ר, כי המעשים שאתברו בו הנם אכן חמורים ביותר. אולם בהמשך, שכאשר בחנו את העדויות שהציגו בתימ, נוכחנו בסתירות חמורות ומהותיות בעדויות של העד הפורני. אי לכה, החלטנו ברב דעות לזכות את הנאשם מחמת הספק".

השופטים קמו ממקומם, מתעלמים לחלוטין מההלם שהותירה הכרעת דינם.

התובע נסה בתחלה לערער ולבקש דיון חוזר, אולם מבט חמור שנתנו בו אחד השופטים הבהיר לו כי סכניו לשנות את ההחלטה אפסיים.

היה זה נס גלוי! גם שמימי ומפלא. לא היה כל אפשרות אחרת להסביר זאת.

רבי יענקל יצא מבית המשפט בצעדים מתרוננים. על סוף כה מתק הוא לא חלם אף בחלומותיו החרדים ביותר. הוא הביט בשמש הזורחת, בצפורים המציצות ובעולם הנוהג כמנהגו ועיניו לא שבעו. רק לפני זמן לא רב היה סבור כי את השנים הבאות יאלץ לבלות בין כתלי בית הפלא, הרחוק מכל אלו, והנה, נס גלוי. זכוי מחלט.

מיד עם שובו פנה לעבר ביתו של השליח הטוב, הגאון רבי ישראל יעקב פ"שר, כדי לספר לו על הנס הגדול ולהודות לו על עצתו. רבי ישראל יעקב שמח מאד בשמחתו וזמר לו:

"הנה ראיית, ר' יענקל, מה גדול כחה של ברכת 'שהכל' אחת. השתדל כי הברכה הזו לא תהיה 'חד פעמית', וכי החזק לא יחדל בברכה זו בלבד. הבטח נא לעצמך כי מיום זה ואילך תקפידי לברך את כל הברכות בכונה! ובכך נבדאי תופה להמשך סענתא דשמאי ולהצלחה בכל מעשי ידך".

ד"ר טובי רכות עמי תקנו

עובדי